

Голові разової спеціалізованої вченої ради
з присудження ступеня доктора філософії
у Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка
доктору філологічних наук, професору
МАРЧУК Людмилі Миколаївні

РЕЦЕНЗІЯ

**офіційного рецензента кандидата філологічних наук, доцента, доцента
кафедри германських мов і зарубіжної літератури
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка**

ШАПОВАЛ Ольги Григорівни

**на дисертаційну роботу «Художньо-документальна проза
Олекси Гай-Головка: проблематика і жанрова специфіка»**

КАПЛИЧНОЇ Людмили Олексіївни

представлену на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 03 Гуманітарні науки

за спеціальністю 035 Філологія

Актуальність теми дисертаційної роботи. Заслуга авторки рецензованої дисертації полягає, на наш погляд, насамперед у тому, що вона *вперше* в українському літературознавстві здійснила *комплексне* дослідження художньо-документальної прози письменника української діаспори Олекси Гай-Головка з історико-теоретичних позицій. Зважаючи на історичні події, безпосередніми учасниками і свідками яких ми є зараз, актуальність цієї дисертаційної розвідки не викликає сумніву. Нефікційна творчість О. Гай-Головка базується на особистому досвіді митця з трагічного покоління «Розстріляного Відродження», його знанні історичного минулого й сучасного буття людини та світу. Художньо-документальна проза письменника-

емігранта висвітлює складне та трагічне минуле України, поневоленої впродовж століть російсько-радянським імперіалізмом, свідчить про численні геноцидні акції проти українського народу; на широкому світовому майданчику говорить про Росію / СРСР як загрозу людству. Тож актуальний характер цього дослідження зумовлений необхідністю презентувати системно-цілісний підхід до нефікційної прози О.Гай-Головка, який дозволить не лише поглибити уявлення про місце творчості митця у загальнонаціональному розвитку української літератури, а й осмислити шляхи трансформації художньо-документальних жанрів та їх модифікації в нових історичних умовах.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Дисертація має чітку, логічно обґрунтовану структуру, яка загалом відповідає цілі й завданням, що в ній поставлені. Робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів з підрозділами і висновками, загальних висновків, списку використаних джерел (218 позицій) та додатків. Дисертація оформлена відповідно до чинних вимог, написана науковим стилем і літературною українською мовою. Стиль викладу матеріалу логічний, чіткий та виважений, читається легко, викликає зацікавленість проблемою.

Вступ в цілому відповідає тим вимогам, що до нього пред'являються. Він витриманий в аналітичному стилі, компактний за своїм обсягом, достатньо переконливо репрезентує актуальність та наукову новизну роботи, містить чітке та змістовне формулювання основної цілі та конкретних завдань дослідження.

Перший розділ – «Теоретико-методологічні основи вивчення творчості Олексі Гай-Головка» – присвячений літературно-критичному осмисленню феномену нефікційної прози та рецепції творчості О.Гай-Головка в емігрантському та українському літературознавстві. Вважаємо, що розділ в цілому демонструє серйозну літературознавчу обізнаність і компетентність авторки дисертації в осмисленні широкого кола вельми складної та суперечливої спеціальної літератури. Концептуально осмислене

теоретико-методологічне підґрунтя, а також послідовність в реалізації похідних науково-дослідних критеріїв забезпечує системність та комплексність наукових пошуків дисертантки в обраній нею царині.

У двох наступних – **другому й третьому** – розділах роботи послідовно розглядаються мемуарні повісті «Поєдинок з дияволом», «Смертельною дорогою», «Їм дзвони не дзвонили» та епістолярно-щоденникова творчість О. Гай-Головка. Як ми вважаємо, обидва розділи виконано з широким залученням сучасного термінологічно-категоріального апарату, з глибоким зануренням у художній та історичний контекст; вони переконливо свідчать про вміння дисертантки застосувати ті чи інші теоретико-поняттєві категорії сучасного літературознавства у практиці літературно-художнього, компаративного та історико-біографічного аналізу, – словом, про сформованість найважливіших професійно-кваліфікаційних компетенцій. Хочемо зазначити, що, саме ґрунтовність та концептуальність теоретичних підходів авторки до аналізованого матеріалу дозволили їй не тільки виявити специфіку індивідуального стилю автора а й визначити загальні критерії трансформації та модифікації художньо-документальних жанрів у сучасній літературі.

Наукова новизна цієї дисертаційної розвідки беззаперечна:

1. В українському літературознавстві постать О. Гай-Головка та його нефікційна проза вивчалися спорадично, відтак це дослідження синтетичного характеру, об'єктом вивчення якого є три мемуарні повісті, епістолярна й щоденникова творчість аналізованого автора, – нове і пізнавальне.

2. Суттєво збагачує дисертаційну розвідку введення в науковий обіг матеріалів Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України), приватних листів, журнальних і газетних матеріалів, у яких порушена проблема нефікційної творчості письменника.

3. Авторка вперше системно осмислює принципи моделювання О. Гай-Головком нефікційної прози, зображення людини та світу в кризових ситуаціях; характеризує жанровий синкретизм у фікційній і нефікційній прозі

письменника, що дозволяє розкрити критерії трансформації художньо-документальних жанрів та їх модифікації в нових історичних умовах.

Теоретичне значення результатів дослідження вбачаємо у їх значущості для подальшої систематизації й конкретизації наукових уявлень про генологічні особливості нефікційної прозотворчості. **Практичне значення** – у можливості використання отриманих результатів у процесі вивчення історії української літератури ХХ ст., літературного краєзнавства Поділля, а також під час підготовки посібників, розробки навчальних курсів про особливості національного письменства, зокрема автобіографічну й історичну прозу; при написанні наукових статей і кваліфікаційних робіт з історії та теорії літератури.

Наукові праці, які відображають результати дисертації. Результати дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію на конференціях різних рівнів. За темою дисертації опубліковано 12 наукових праць, серед яких 5 статей – у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України. Одна апробаційна публікація здійснена у співавторстві з співавторстві з професором В. Мацьком. Особистий внесок дисертантки полягає у самостійній розробці нової теоретичної проблеми. Аналіз публікацій Людмили Капличної дозволяє стверджувати, що всі вони безпосередньо пов'язані з темою дисертації та розкривають її зміст.

Відсутність порушення академічної доброчесності. На підставі вивчення тексту дисертації здобувачки, її наукових праць встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату. Усі висновки, зокрема й ті, що характеризують наукову новизну дисертаційного дослідження, здобуті авторкою особисто. Отже, дисертація, згідно з аналізом тексту роботи, відповідає вимогам академічної доброчесності.

Загальна оцінка дисертації. Мету роботи реалізовано повністю, а представлений текст свідчить про безперечний професіоналізм і

ерудованість, глибоке знання дисертанткою не лише предмета дослідження, а й широкого історико-культурного контексту.

Вважаємо, що дисертаційна робота Людмили Капличної «Художньо-документальна-проза Олекси Гай-Головка: проблематика і жанрова специфіка» є оригінальною, цілісною, завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що сукупно розв'язують вагомі для розвитку сучасної філології наукові завдання.

Водночас віддаючи належне науковій праці Людмили Капличної, вкажемо на окремі аспекти, що вимагають, на наш погляд, пильнішої уваги:

1. Потребує уточнення розуміння дисертанткою терміну «метажанр», який часто використовується у роботі.

2. Вважаємо, що буде доцільним конкретизувати обсяг залучених архівних документів, зокрема листів письменника, які були вперше досліджені у цій розвідці. Це дозволить підкреслити та поглибити особистий внесок дисертантки.

3. Авторці варто уникати публіцистичності при поданні матеріалу. Чіткий розвиток дослідницької думки лише підвищить науковий рівень такої роботи.

4. При тому, що Людмила Каплична опрацювала чималий масив художньо-документальних текстів О. Гай-Головка, хотілося б побачити у дисертації набагато більше коментарів та міркувань самої авторки. Натомість цитуються великі фрагменти останніх, що значно збільшило текстовий обсяг, але не дало вичерпних відповідей на запитання суто літературознавчого характеру.

5. У тексті дисертаційної роботи присутні стилістичні та технічні огріхи.

Слід зауважити, що вказані зауваження та недоліки не впливають на якість і зміст роботи, адже стосуються, головню шляхів і способів доповнення та поглиблення наукових спостережень, викладених у дисертації.

Отже, дисертація Людмили Олексіївни КАПЛИЧНОЇ на тему: «Художньо-документальна проза Олекси Гай-Головка: проблематика і жанрова специфіка» відповідає спеціальності 035 Філологія, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., а її автор, Людмила Олексіївна КАПЛИЧНА, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Офіційний рецензент,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германських мов і
зарубіжної літератури
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Ольга ШАПОВАЛ

